حمه عەلی مەدهۆش

یــانەی دڵان

محمدی مەلا کریم
ئامادەی کردوەو پێشەکیی بۆ نووسیوە

ڕەنگ بێ لەناو شاعیرانی ئەم سەردەمەی کورددا ئەوەی لەهەموان زیاتر بە بابەتی سەرەکی و بنچینەیی شیعرەوە –دڵدارییە– پێوەندبێ و جێدەستی لەهەموان زیاتر پێیەوە دیاربێ، مەدهۆش بێ.

مەدهۆش بە بەرهەمی فرەی، بە بەردەوامیی هێنانە بەرهەمی لەچل ساڵ لەمێژەوە تائەمڕۆی، بەناسکی و ڕاستی هەست و، میللیەتی فۆرم و زمانی، بەوردە خولیای دڵی دڵداران دەربڕینی و، بەنەبڕانی هەرگیزی ڕیشەی پەیوەندی لەگەڵ سەرچاوەکانی ئیلهام و سرووشتی شیعر وتنی، بێئەوەی کەسێك یارای ئەوەی ببێ خۆی لەم مەیدانەدا لەو بەپێش دەسترو سەر بەدەرەوەبووتر بزانێ، توانیویە ناوی شایان و پڕبەپێستی (شاعیری دڵداری) بۆخۆی دابڕێ و تاجی ڕەزامەندی سەرانسەری دڵداران، بەکوڕوکچیانەوە، لەسەری خۆی بنێ.

بەلام بەداخەوەو لەگەڵ ئەوەشا کەمەدهۆش چەندی پێکرابێ هەوڵیداوە چەردەیێ کات لەپێویستی نان پەیداکردن دابڕێ و بەخوێندنەوەو خۆ ڕۆشنبیرترکردنەوە خەریك بێ، هێشتا شتێ لەوانەی لەخۆیانداو بەهەڵکەوتێکی باش و مایەیەکی بەپێزیی بەرهەم دائەنرێن بۆ ئەمیش و بۆ کەسانیتریش، لەمدابوە بەکۆسپی ڕێی گەشەکردنی پتر، وا کەپێویستەو، لەباخی شیعری مەدهۆشدا بوە بەدڕك و، ئەگەر ئەم شتە لەهەردوو ڕوەکەیەوە بەبارە باشەکەدا چون یەك بوایە، مەدهۆش گەلێ لەئێستە گەشەکردووترو پێشکەوتووترو سەرکەوتووتر ئەبوو. پێشتر ئیشارەتمان بۆ یەکێ لەو خاسیەت یالەو ڕێکەوتە باشانەکرد کەبۆ مەدهۆش هەڵکەوتوون کەئەوەش نەبڕانی هەرگیزی ڕیشەی پێوەندیەتی لەگەڵ سەرچاوەکانی ئیلهام و سرووشی شیعر وتنی. مەبەستم لەمەیش، وەکم لام وایە زۆرتان پێش ئەوەش کەباسی بکەم ئەزانن چی ئەڵێم، دانیشتنیەتی لەدووکانێکی بەرگدروونداو

پێشوازی کردنی ڕۆژی چەندین جاریەتی لەپۆلی نازدارانی شۆخی عەودالی دوای ڕازاوەترین کالاّ بۆ جوانترین بالاّو.. دیتنی دەیان خواژنی جوانی‌یە کەهەریەکە لەڕوویەکەوە سەرامەدو نموونەن و دلی دلداران بەدەوریانا ئەفڕیّ و، گۆرانی دەنگ خۆشان بۆیان ئەچڕیّ.. ئائەمەو، ئەو باس و خواس و سەرگوزەشتە گێڕانەوانەی کەزۆرجار خۆیان بەدوای ئەم دیدارانەدا بەزۆر بەکێش ئەکەن و، هەموو ڕۆژیّ ئەبن بەهەوێنی گێرسانی چەند شیعری جوان و بەتام و پێز، هەرخۆشیانن لەمەیدانی خوێندنەوەو ڕۆشنبیری و خۆ رۆشنبیرتر کردن و ئاگاداری لەنموونەکانی ئەدەب و دەوڵەمەندبوون بەتەجرەبەی کەسانی‌تری —دوور ئەخەنەوەو وای لیّ‌ئەکەن سەرچصاوەی سەرەکی بیری تێکڕا هەر بەهرەی خواپێداوی خۆی و باری ژیان و هەلکەوتی ڕۆژانەی خۆی بیّ و لەو هەموو سامانە دەوڵەمەندەی بیّبەش ئەکەن کەجیهانی ئەدەب پێشکەشی ئەدەب دۆستانی سەرانسەری جیهانی ئەکا.

بۆیە ، من لام وایە ئەگەر مەدهۆش بەردەوام و بە پیّی بەرنامەوپرۆگرامێك ڕۆژانە توانیبوویایە یەك دوو سەعاتێك کومتر خەریکی کار بوایەو بەشێکی ئەویەك دوو سەعات لەکار دابڕانەی بدایە بە خوێندنەوە ، ئێستا ئێمەش لوم مەیدانەدا — مەیدانی شیعری دلداری —لە عەرەبی خاوەنی شیعرو پەخشانی ناسکی نەزار قەبانی کەمتر نەئەبووین و ، مەدهۆشی شاعیری ڕەنجکێشی ئێمەش چەند پێپیلکە لە ژوور ئەم پلە بەرزەی ئێستایەوە ئەبوو ..

لەشیعری مەدهۆشدا قۆناغێکی شیعری کلاسیکی مەشرەب هەیە . ئەمیش لەساڵەکانی سەرەتای شیعر وتنیا هەر ئەو ڕێچکەیەی گرتووە کە شاعیرەکانی قۆناغی کلاسیکیمان ، واتە قۆناغی بەسرانەوە بە عەرووزی عەرەبی و هونەرە شیعریەکانی عەرەبی و فارسی یەوە کردوویانە . ئەمە بەش بەحالی لاوێکی شاگرد خەیاتی نیمچە خوێندەواری وەك ئەوی ئەو ڕۆژە ، کاریّ بوە زاتێکی زۆری ویستووە . بەلاّم ئەو هەر لەو سەردەمەشەوە هەستی بە ڕەوانی و باشتر بەدەستەوە هاتنی وەزنی پەنجەی میللی کردووە ، ئیتر زۆری نەخایاندووە ڕیّی خۆی دۆزیوەتەوە و ڕێبازی شیعری پەنجەو هەندیّ وردە جۆری شیعری نوێی کردوە بە

ڕێبازی یەکجاری خۆی و بۆ (بێ تاقەتی) نەبوبێ نەگەڕاوەتەوە ناو جاڕی شیعری کلاسیکی .

لەبارەی بابەتیشەوە ، چەند ساڵێکی دووایی ساڵانی چل و سەرەتای ساڵانی پەنجا ، مەدهۆش، کەمتر لە هەڵسوڕانی ڕۆژانەی ، لە مەیدانی شیعری چینایەتی و نیشتیمان پەروەریشدا پەل ئەهاوێ ..بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تا ئازاری خۆیسەخت تر بووبێ پەل هاویشتنەکەشی توند تر بووە .ئیتر لەوە پاش ، وردە وردە، ئەگەڕێتەوە سەر ڕێبازی سەرەکی شیعرو تا ئەم ساڵانی دوایی یە کە لێشاوی نەتەوەیی هەستی هەموانی هەژاند شیعری مەدهۆش ڕێگای خۆی بەرناداو بەڵکو ئەڵێم پاشانیش زۆر بە ئاستەم نەبێ لێی لانادا . بەڵام ئەو هوشیارییە کۆمەڵایەتییەی کەلەو ساڵە پێشینانەدا وەدەستی هێناوە . لەبیری ناچێتەوەو تاونەتاو بەپێی جۆری ڕێ وشوێن و لە قاڵبێکی هونەریدا سەرهەڵئەداو لەگەڵ شیعری هەموو قۆناغەکانی ژیانیا ڕەنگ ئەداتەوەو ، وەك خوێی چێشت تامی زۆربەی شیعرەکانی خۆش ئەکات ...واتە مەدهۆش لەم قۆناغەدا تەنها شێوە زەقەکەی شیعری سیاسی بەرداوە ، ئەگینا هەمیشە ، بەهەر جۆرێ بوبێ ، دەنگی خۆی لەدژی ستەمی کۆمەڵایەتی با هەر لە مەیدانی دڵداریشدا بێ ، دەربڕیوە .

مەدهۆش شاعیرێکی حازر بەدەستە .لەگەڵ کەرەستەی شیعردا ، وەك لەگەڵ پارچەی قوماشدا ، مامەڵە ئەکات ، چۆن ئەو پارچە قوماشە مردووە ئەکا بە جوانترین سیپاڵ و چەند قات پتر جوانیی جوانانی پێ دەرئەبڕێ ، هەروا ئەوبەیەك گەیشتنە زۆرە هەموو ڕۆژێ دووبارە بووانە کە ڕەنگ بێ لای زۆر کەس وەكشتێکی عادەتی ڕوو بدەن و بەسەربچن و ئەو بیرانەی لەو کاتانەدا بەخەیاڵدا دێن ، لەشێوەی ناسکترین و پڕ سوزترین شیعردا ئەهۆنێتەوەو پێشکەشی خوێندەوارانی ئەکا .

زۆر جاریش هەر لەم کەرەستانەوە بنەمای شتێکی لەوەندەی لەوزەی شیعردا بێت –درێژ تری دەسگیر ئەبێ و ، ناچار ئەبێ بە پارچە پەخشانێك یا لەشێوەی چیرۆکدا دای ئەڕێژێتەوە . کەواتە چیرۆك لای مەدهۆش بوو بە چارەسەری ئەو

گیروگرفتانەی شیعر دەسەلاتی بەسەر چارکردنیانا ناشکێ ، چونکە ئەم زۆر حەزی لە شیعری حیکایەت خوانی نیە ، با لەم مەیدانەسدا بێتەجرەبە نەبێ .

مەدهۆش ئەوەندە بە زمانی خەڵك شیعر ئەڵێ گەلێ جار زاراوەی تایبەتی ناو شاری سلێمانی لا ئەبێ بەزمانی ئەدەبی یەکگرتووی کورد .بە لای منەوە ئەمە لە ڕاستیدا لاوازییەکی زەقە جاروبار بەهەندێ شیعری مەدهۆشەوە دیاری ئەدا ، وەك ئەو جاروبار گیروگرفتە عەرووزی یانەش کە نەختێ تای بەیتی لا لاسەنگ ئەکەن و شاندانەبەرێك پێویست ئەبێ بۆ ئەوەی شیعرەکە بە تەواوی ڕاست بێتەوە

من دڵنیام لەوە کە پێشکەش کردنی دیوانی شیعری مەدهۆش کە زۆربەی هەرە زۆری شیعرەکانی تیایە ، لەم ڕۆژانەدا بە خوێنەواری کورد ، تاوێك ئەیانگێڕێتەوە بۆ ڕۆژە ڕۆمانسی یەکانی سالانی چل و پەنجا کە ئێواران کۆمەڵی لاوان بە کۆلانەکانی سلێمانیدا ئەسوڕانەوەو جامانەکانیان بەسەر شانیاندا شۆڕ ئەکردەوەو بە کۆمەڵ گۆرانییە خۆشەکانی کەلەپووری سەردەمی زێڕینی بابانیان ئەوت و ، کچانیش لەبەر مالان و لەدرزی دەرگاوە سەیریان ئەکردن و بەبزەی سەرلێو گەرمتریان ئەکردن و بە دڵیش بۆیان ئەسەندنەوە ..وایش بزانم ئەو جۆرە ڕۆمانسیەتە ، هەرچەند بەدیمەن لە باری ئێستاوپێویستی ئەدەبی ڕیالیستی یەوە دوورە ، بەلام لەسەرێکی کەوە تینێك ئەدا بە گیانو ، گڕی خەبات بۆ ژیانێکی ئازادو کامەران و بێ سەرئێشەی ناپێویست ، خۆش ئەکا .

زۆر پێ خۆشحالٚ ئەبم ئەگەر بزانم بەو ڕەنجەی لەگەلٚ نوسینەوەو بابەت بەندی و خەریك بوونی ئەم دیوانەی مەدهۆشی ئازیزو خۆشەویستدا ، داومە – خوا عومری ئەوەندە درێژ بکا تا ئەمەندەی تریش شیعرمان بۆ ئەڵێ – لەم چەرخەدا کە خەڵك بەچرای ڕۆن گەرچەکەوە بە دوای تۆزێ شادمانیدا ئەگەڕێن ، بووم بە مایەی تروسکەی شادی و خۆشی خستنە دڵی خەڵکی کورد ، بەپیاوو ئافرەت ، کوڕو کچیانەوە ، ئەوانەی لەم دیوانەدا بیرەوەری زەمانی لاوی خۆیان ئەخوێننەوە و ئەوانەش کە دەرزی بۆ ئەمڕۆی کوڕێنییان لێ وەرئەگرن .

ئیتر فەرموون ئەوە ئێوەو ، ئەمەش چەپکە گوڵی هەمەڕەنگەی شیعری ناسك و ئاگری دڵ خۆشکەری مەدهۆشی بەرگدروو ، شاعیری دڵ و خۆشەویستی ،شاعیری دوا هیواو ئامانجی ژیانی کامەرانی بەرەی ئادەمیزاد .

محمدی مەلا کەریم
بەغدا-٣/٥/ ١٩٨١

سەبارەت بە خۆم و شیعرم

هەر لەمناڵییەوە هۆگری جوانی و سروشت بووم. حەزم ئەکرد زۆرتری کاتم سەرلەبەیانی و ئێواران درەنگ لەقەراغ شار بەسەربەرم. تابۆم کرابێ حەزم کردووە بەتەنیابم،چونکە بێئەوەی بەخۆم بزانم بەجۆرێك دڵم شاد ئەبوو لەخۆمەوە دەستم ئەکرد بەسووڕدان و چەقەنەلێدان، یاپەستییەك دای ئەگرتم. جارێکیان لەبن خەرمانێکا کوڵی گریانم هەستابوو بەدەنگی بەرز ئەگریام. کەلەدەنگێك سەرم هەڵبڕی ئەبینم زەلامێك لەبەردەمما بەسەر سوڕمانەوە وەستاوە، لێم ئەپرسێ: ڕۆڵە بۆ ئەگریت؟ بەڵام من قوڕگم ئەوەندە پڕبوو بوو لەگریان، نەم ئەتوانی وەڵامی بدەمەوە.

لەبارەی جوانیی ئافرەتەوە زۆرجوان پەرست بووم، بەڵام زیاتر حەزم لەجووڵان و ڕووداوو بەسەرهات کردووە. زەردەخەنەیەك لەجێی خۆیا بووبێ، زیاتر بزواندوومی بادەم و لێوەکەش جوان نەبووبێ . جۆری زەردەخەنەوڕۆین و هەستان زیاتر ئەمجوڵێنێ . چونکە هەر جوڵانەوەیەك تەعبیرێکی تیا بەدی ئەکەم

. بگره كـه سـەیری چـاوێك ئەكـەم ، نـەك لەبـەر جوانییەكەیـەتی ، بـەڵكو بـیر لـەو تەعبیره ئەكەمەوه كەلەو چاوەدا هەستیٚ ئەخاته ڕوو . چاوەڕوانیٚیه یان شەرمه ، قینـه یـان شـادیٚیه ؟ ئالـەم جـۆره شـتانه . بـەكورتی ئـەتوانم بڵـێم هەمیشـه كەسێكی جوانی پەرستی ئەوتۆ بووم لەهەر جوانێكدا شتێكم بەگەن كردووه ، وەجوانی تەواوم یان هەموو جوانیٚیەكانم بەسەریەكەوه لەكەسێكدا نەدیوەتەوەو نمونەیەكم نەدیوه هەموو ئەو ئاواتانەی تیابیٚ كەلەبارەی جوانیٚیەوه لەدڵما بوون .

لەبەرئەوه شیعرەكانم بەدەگمەن باسی جوانیٚیان تیایه . بەشی زۆری باسی ڕووداوو بەسـەرهاته چ هـی خـۆم ، چ لـەو ڕووداوانـەی بەرچـاوم كـەوتوون و خستومنەته ڕوو . بۆ ئەم مەبەستەش زیاتر دوو كەس زۆر پەسەندی دڵم بوون كه تـەنیا بـۆ دڵ ودەروونی خۆیـان شـیعریان وتـووه ، یەكـەم عـەلی كـەمال باپیر (كەمالی) ودووهەم فایـەق زێـوەر (بـەختیار) ه كه مەبەستی خۆدەرخستنیان زۆر كەم بووه . ئەوەی گەشەی بەم هەستەم دا چەند شتێك بوو .

یەكەم: مامۆستایەكی فارسی زانی ئەدەب دۆستی سنەییم هەبوو ناوی (مەلا میرزا) بوو كه هەلاّتووی ئەوسای ئێران بوو . لەمزگەوتی شێخەولاّی هەولێری (مزگەوتی دوو دەرگا) قوتابخانەی هەبوو . وابزانم زۆر قوتابی تری ئەو دەمەی وەك مامۆستا شاكیر فەتاح وموحەمەد قەفتانی خاوەنی چاپخانەی كامەرانی و لاوانی (دەرگەزێن) و(سەرشەقام) ی دەوروبەری ١٩٣٠ ئەیناسن بەلاّم كەسیان وەك من هۆگری نەبوو .

دووهەم: ئەو چاپكراوه كوردیٚیانەی لەسەرەتای بیركردنەوەمدا هەبوون بەتایبەتی چاپكراوەكانی (كوردی و مەریوانی) وەك (دیوانی نالی) و(دیوانی سالم) و(یادگاری لاوان) زۆر بەتاسەوه ئەمقۆستنەوه ، بەتایبەتی ئەو چەند پارچه شیعرەی گۆران كه بلاّوكرانەوه تیایانداو هەستی خۆشویستنی گۆرانیان خسته دڵمەوەو پاشانیش ئەو هەسته هەر زیادی ئەكرد . سەرچاوەی

خوێندنـەوەی مـن هـەر بڵاوكـراوەی كـوردی بـوو چـونكە عـەرەبیم نەئـەزانی و ماموٚسـتای جـاران بـە كتێبـی فارسـیی وەك (گلسـتان) و(بوسـتان) و ئەوانـە ، قوتابیان فێر ئەكرد .

سـێهەم: خوالیٚخـوٚش بـووی دایكـم [1] كەهـەموو قسـەكانی شـیعر بـوون لەگـەڵ نەخوێندەواریەكەشیدا شتی وای ئەوت سەرنجی ڕائەكێشا . تەنانەت چەند جـار بەهوٚی دەم و دوامـانی خوٚیـەوە (كەناسـراو بـوو) ڕێـی ڕزگـاری لـەدادگای عـورفی لای كاربەدەسـتانی ئەوسـا بـوٚ خـوٚش كـردم . مـن ئەمـەویٚ ڕوٚژیٚ لـەڕوٚژان بـوٚم هەڵكەویٚ ئەم هونەرەی دایكم بخەمە پێش چاو ، بوٚ ئـەم مەبەسـتە تائێسـتا چـەند كەسـی وەك شـێخ محەمـەدی خـاڵ و دوكتـوٚر كـاوس قـەفتان پیٚیـان وتـووم قسـە نەسـتەقەكانی دایكـم بكـەم بـە نامیلكەیـەك . ڕێكـەوت وابـووە كـەس وكارەكـانی دایكم زوٚریان شاعیر بوون وەك ماموٚستا نەجمەدین مەلاو مـەلا سـەعدی و ئەحمـەد دەروێـش (ئـەخوٚل) وكامـەران مـوكری ومـیرزا غـەفووری حـاجی هوٚمـەرو مـەلا حەسـەنی قـازی (شـاهوٚ) .. بـاوكی دایكیشـم مـەلا ئەحمـەدی مـەلا عـەلی كەلـە مزگەوتەكەی نزیك هوٚمەرمەندان مەلا بـووە ، بەناونیشـانی (زەلیـل) گـەلیٚ شـیعری هەیە .

لـەمناڵیما حـەزم ئـەكرد بـبم بـە (ئەفەنـدی) ، بـەڵام دایكـم ئـەیووت ((مـن كچـە مەلای نانە ڕەقم ، با كوڕەكەشم نانی شانی خوٚی بخـوا ، نـەبیٚ بە (فەرمەسـوٚن))) . كەچی ڕێكەوت وای هێنا كوڕەكـەی ببـیٚ بە خـەیاتی مـوٚدەی ژنانـەی ئافرەتـانی سنگ و باڵ ڕووت .

لەسكی دایكما بووم كە باوكم[2] كوٚچی دوایی كرد.بوٚیە هەر ئەوەنـدەی ئـاوزام و توانام پەیدا كرد ناچاربووم بەڕوٚژ كار بكەم وبەشـەو لەمزگـەوتی شـێخ ئـەمین لەگـەڕەكی دەرگـەزێن لای (كاكـە مـەلای پـاوەیی) لەگـەڵ فـەقێكان بخـوێنم . كاكـە

---

[1])فاگمەی مەلا ئەحمەدی مەلا عەلی ، ئەچێتەوە سەر شێخەكانی ڕەشەكانی .

[2])سوٚفی محەمـەد، كە بەحەمـە دیلان مەشهوور بووە ، كـوڕی حاجی محەمـەد صاڵحی كـوڕی مستەفای كـوڕی قوربانی ، لە هەمەوەندی سێتەبەسەر . هیچ پەیوەندییەكی بە بنەماڵەی مەلا ئەحمەدی دیلانەوە نییە .

مەلاش شارەزایی‌یەکی ئەدەبی باشی هەبووە . لەپاشا چوومە قوتابخانەی زانستیی شەوان کە شەوانی سێشەموان کۆڕێکی هەفتانەی هەبوو بۆ خوێندنەوەی شیعرو وتاری سیاسی وکۆمەلأیەتی . ئەم کۆڕانەش زۆریان کار تیٚ ئەکردم .

بەلأم ئەوەی ئەم کانی دەروونەمی تەقاندەوەو شیعری پیٚ هەلٚقولاٚ کچێکی دراوسێمان بوو کەمارەبڕی منالٚی بوو دلٚی بەشووەکەیەوە نەبوو سۆزێکی لەدلاٚ بوو خووی دابوە گۆرانی فۆلکلۆری ئەوەندەی لەبەر بوو من لەگەلٚی دەرنەئەچووم . منیش هەولٚم ئەدا لەشێوەی فۆلکلۆری شیعری گۆرانی دانیٚم ، تاوام لیٚ هات بووم بە زەخیرەی شیعری فۆلکلۆری بۆ ئەو . ئەو کچە بەم شوە نەبەدلٚەیەوە دانەنیشت . ئێستا مالٚێکی ئاسایی و منالٚی گەورەی لە شووی دووهەمی هەیەو تێکەلٚیمان هەروا ماوە . لەم دوایی یەدا پیٚم ووت ئەگەر لە (یانە) کەمدا ناوی تۆیش بیٚنم خۆ دلٚگیر نابی ؟ پێکەنی و ووتی ((من تازە بەم پیری‌یە لەڕیٚی لۆمەو تانەدا نەماوم . چی ئەنووسی بنووسە)) . بەلأم خۆم بڕیارم دا لەچاپی دووهەمدا –ئەگەر بوو– ناوەکەی لەگەلٚ هەرچی بۆنەکەی لەشیعرەکەدا ، هەبوو ، لەپەراوێزدا بنووسمەوە ، چونکە تا درەنگ تر بیٚ خۆم پیرانەترو بیٚشەرمانەتر ئەتوانم بنووسم وڕووداوەکانیش شێوەیەکی داستانی وەرئەگرن . جاریٚ با ئەمە بوەستیٚ ودیسانەوە بگەڕێمەوە سەر مەبەستەکەم:

ئەم شیعرە فۆلکلۆری‌یانەی ئەم کچە هانیان دام هەلٚبەستێکم بەشێوەیەکی ئەدەبی داناو بردم بو ڕۆژنامەی (ژین) ، ئەمە سەرەتاکەی بوو :

بەعەشقی تۆ بریندارم ، عیلاجی دلٚ ئەبیٚ چی بیٚ ؟

خوالیٚخۆش بوو پیرەمێرد لەتەنیشت خۆیەوە دایناو تیٚی گەیاندم کەدوایی‌یەکانی ڕێك نین ، بەلأم هانیشی دام کەلەسەر شیعر ووتن بڕۆمو هەرچیم بەبیردا هات بینووسم و بۆی بنێرم ، تائەویش چاکی بکاو بۆمی بلأوبکاتەوە . وایشمان کرد .هەموو جارێکیش پیٚی ئەوتم (عاشقە ڕووتە) .لەو ڕۆژەوە حەزم

ئەکرد هاوڕێ یەکی بەهرەدارم ببێ . لەسەردەمی لاویمدا پیرەمێردو عەلی کەمال و فایەق زێوەر زیاتر هاودەمم بوون . بەڵام لەوکاتەوە کەپیر بووم حەز لەهاودەمی بەهرەمەندی تازەی لەخۆم گەنجتر ئەکەم .

تا لە سلێمانی بووم ئەوانەی لەوێ زیاتر هاودەمم بوون کامەران موکری و ع.ع. شەونم وکاکەی فەلاح بوون .کەهاتیشمە بەغدا داری دەستم زیاتر کاك محەمەدی مەلا کەریم بوو کە تا بیدوێنی بەهرەی لێ وەر ئەگری و ، بە پشتی ئەوە بەرهەمە شیعری یەکانم بەم شێوە نوێیە ئامادە ئەکەمەوە بۆ چاپ و بەهەڵە نەچووم ئەم برایەم هەڵبژاردووە بۆ ئەم ئەرکەو داوام لێ کردووە چەند دێڕێکیش پێشەکی بۆ بنووسێ . گەلێ جاریش سەرنج و تێبینی دوکتۆر عیزەدیین موستەفا یارمەتی باش بۆچوونی گەلێ بابەتی ئەدەبی داوم و ڕێی لەبەرچاوما ڕوون کردۆتەوە . دکتۆر عیزەدیین هاوڕێی سەردەمی لاویم و تائێستامەو هەمیشە دۆستێکی دڵسۆز بووە بۆم .

لەگەڵ دەست پێکردنی بڵاوکردنەوەی شیعرەکانم هەستم بەوە کرد کە تەنیا بەهرە بۆ شاعیر پێویست نی‌یەو بەهرە بەتەنیا بەشی ناکا. شاعیر پێویستی بە زانیارییەکی تێکڕاییش هەیە . لەم سەردەمەدا چاپەمەنی عەرەبی زۆرتر یارمەتی ڕۆشنبیری ئەدا . بۆیە بەهۆی مەتالاوە تاڕادەیەك خۆم فێری عەرەبی کردووە تا پارسەنگی شیعرەکانم لە واقیعی کوردی و پەیوەندی بە شیعری فارسی و عەرەبی یەوە زیاتر ڕێکخەم . حەزیشم لەشیعری وەرگێرڕاو بۆ سەر ئەم زمانانە کردووە لەو شیعرانەی بێگانەکە وەرگێڕاونەتە سەر عەرەبی و خوێندومنەتەوە ، زۆریانم بەدڵ بووە ، بەڵام هەرچەند شیعری ڕۆژاوایم لەڕووی هونەری‌یەوە لاپەسەندە ، زیاتر زەوقم لەگەڵ شیعری ڕۆژهەڵاتی ئەگونجێ . بەتایبەتی شیعری نامیق کەمالی تورك و تاگووری هیندی . ڕاستەکەشی هەر شاعیرێ شێوەی جیاوازی خۆی هەیەو تێکڕا ئەتوانم بڵێم زۆربەی ئەوانەی کە شیعریانم دیوەو

خوێندوەتەوە ، هەریەکەیانم لەڕوویەك یان زیاترەوە لاپەسەندەو ، هەشیانە ڕووی وای هەیە بەدڵما ناچێ .

لەو شاعیرانەی کە هێشتا لەژیاندان وشیعریان لەناو خەڵکی کوردستانا باوو بلاْوە ، زۆر چێژ لە شیعری مامۆستایان هەژارو هێمن وهەردی و دیلان و ع.ح .ب و جەمال شارباژێڕی وەرئەگرم و زەوقیان لەگەڵ زەوقم ڕێك ئەکەوێ . بەم بۆنەیەوە حەزئەکەم بڵێم من لە ژیانی شیعر وتنمدا ئەوەندە بەدەربەستی کۆن و نوێی شێوەی شیعرەوە نەبووم و بایەخدار لای من ئەوەیە سۆزو چێژ لە شیعردا هەبێ و تائەوەی زۆرتر تیابێ سەرکەوتووترەو لام وایە ئەمەش لەبوونی بەهرەی شیعرو باش زانینی سنعاتەکە و ڕاستی شاعیرەکەوە دێ ..

بەدرێژاییی ئەم ساڵانەی خەریك بونمەوە بەهەنەرەوە وام لێ هاتووە تەنانەت بەو چاوە سەیری بەرگدروونەکەشم بکەم و ، بەکارێکی هونەری بزانم . چۆن زەوقم لەبەتامی و جوانی شیعرێك وەرگرتووەو پێی شادمان بووم ، ئاواش زەوقم لەجوانی دروونەکانم وەرگرتووەو پێی شادمان بووم . هەر لەبەر ئەوەشە لەماوەی پەنجا ساڵ ئیش کردنا کە چل ساڵی وەستایی بووە لە نانەسکی‌یەکە زیاتر پاشەکەوتێکم نەبووە .

شتێکی تریش هەیە لەبارەی شیعرەکانمەوە ئەمەوێ بیڵێم . ئەوەش ئەوەتە ئەوانەی وتوومن ، وەنەبێ لەگەڵ بیروباوەڕی خۆم بەرابەر بن . بەلاْم کەلێشاوی سۆزێکی هونەری هێرشی هێناوە، لەگەڵ ڕۆییوم. دواییش دڵم نەهاتووە بیگۆڕم. بۆ نمونە ش یعری (داخ لەدڵ)من بەسەر هەموو جوانێکمدا سەپاندووە، بەلاْم ئەوە لەگەڵ ڕاستی ناگونجێ تاك و تەرایەك نەبێ و، پەیمان و مرۆڤایەتی دەستێکی بەهێزی لەخۆشەویستی و لەهەموو ڕووداوێکدا هەیە.

پاڵەوانی شیعرەکانم ئەو ڕووداوانەیە بە بەرچاوما ڕابووردوون. جا ئەگەر خۆم لەڕووداوەکەش زیاتر ڕۆیشتبم، ئەوە بەهۆی خەیاڵمەوە بووە.

ویستوومە شیعرەکەم بەپێزتربێ یان تام و بۆنی زیاتربێ. بۆیە لەوانەیە وردە بابەتی ناو پارچە شیعری هەمووی پێوەندی بەوکەسەوە نەبێ کەشیعرەکە سەبارەت بەو وتراوە، یان دوو سێ مەبەستی جیا جیام لەپارچە شیعرێکدا کۆکردبێتەوە.

ئەمجا بەهیوام بەچاوی لێبووردنەوە سەیری بەرهەمەکەم بکەن. خۆم ئەزانم چەند کاڵ و کرچیی تیایە، بەڵام بەهۆی خەیاتی و ماندوێتی نان پەیداکردنەوە نەمتوانیوە هەموو لایەنێکی ببگرم. تەنیا هەوڵم داوە شیعرەکانم کاریگەربن لەدڵ و دەروونداو گوێم ڕووکەشێکی ڕازاوەیان هەبێ یان نە.

مەدهۆش

دوو سێ وشەی پێویست

جاران کەدیوان یادیوەخانی تایبەتی هەبوو بۆ دەستەی دەرەبەگ و بازرگانەکان، شاعیرەکانیش، کەدەسەڵاتی دارایی‌یان نەبوو دیوان و دیوەخان

بۆخۆیان پێکەوەبنێن، کۆمەڵەی شیعرەکانی خۆیانیان ناوئەنا(دیوان) ، بەو بڕوایەی کەسەرمایەی ئەدەبیی ئەمانیش سامانێکەو بەم سامانەوە مافی ئەوەیان هەیە خاوەن دیوان بن. بەڵام لەگەڵ پێشکەوتنی شارستانییەتدا باوی دیوەخان نەما، لەباتیی ئەوە (نادی) یان (یانە) بوو بەپێشانگای بیروباوەڕی تایبەتی بۆ هەرجۆرە هونەرێك. لەبەرئەوە منیش ئەم بەرهەمەی خۆم ناونا (یانەی دڵان) چونکە بیری چەندان جۆرە دڵم تیا کۆکردۆتەوە، چ هی خۆم و چ هی هاوڕازەکانم چ هی خاوەنی ئەو ڕووداوانەی بە بەرچاوما تێپەڕیون، بەتایبەتی دڵی کچان و، دڵی کوڕان و، دڵی پیران و، جێی مناڵەکانیشم و هاوپیشە بەرگدروەکانیشم تیا کردوەتەوە تا لەیانەی دڵانا ڕازی دەروونی خۆیان دەربڕن. بەڵام دڵی پیران تەنیا دڵی پیاوی پیرە، دڵی پیرێژنی تیا نییە لەبەر دووشت:

یەکەم: لام وایە ژن تاپیرتربێ دەریای دڵی فروانترئەبێ، بۆیە نەموێرا خۆم بخەمە گێژاوی ئەو دەریایەوە نەوەك سەری تیا دەرنەکەم.

دووەم: ویستم دایکی مناڵەکانم هاوبەشیم لەگەڵ بکاو هەندێ شارەزاییم بداتێ و پێم وت تۆ خۆت ئەزانی شیعرەکانی لەمەوبەرم هەمووی هەوێنی خۆشەویستی خۆم و خۆتی تیایەو، کەبۆم شەرح کردووی پێی شادمان بووی.. ئەگەر بتویستایە زەوقی شاعیریت ئەکوشتم..

ئێستاش ئەڵێم هەرشتە جوانی خۆی تیایەو، هەروا پیریش جۆرە جوانییەکی خۆی تیایە، بەڵام ئەو هەر ملی نەدا دان بەپیری خۆیدا بنێ و هەڕەشەی لێکردم کەلەوبارەیەوە نەدوێم نەوەك ئەوبگرێتەوە. هەرچەند ویستم تێی بگەیەنم کە وەنەبێ هەرچیم وتبێ هەمووی بەسەرهاتی خۆم بێ، بۆ نموونە دڵی کچانم وتووە لەگەڵ ئەوەشا کەدیارە من کچ نیم.. گەلێ شتی تریش هەیە وتوومن، بەڵام خۆم لەگەڵ ئەوباوەڕەدانیم کەمەبەستێك بەسەرهاتێك هێناویەتە بەردەمم وەکوو ئەوەی کەوەفا لای کچان نییەو مرۆڤایەتی تەنیا ڕووکەشە یان پارە هەموو شتێکە، بەڵام دایکی مناڵەکانم هەر ملی نەداو بۆیە پێکەوە بڕیارمان

دا کە دڵی (پیرێژن) دوابخەین بۆ چاپی دووەمی (یانەی دڵان) کەبۆم هەروا پیریش کەخوا خۆی ئەزانێ کەی ئەبێ و، هەرکاتێ بێدیارە ئەوەندە درەنگ ئەبێ کەسمان نەتوانین نکووڵی لەپیری خۆمان بکەین.